

SPOROČILO ZA JAVNOST

EMBARGO NA OBJAVO do 27.10.2013 do 20. ure!

Znani so nagrajenci 48. Festivala Borštnikovo srečanje

Maribor, 27. oktober 2012 – Dobitnica Borštnikovega prstana, največje nagrade Festivala Borštnikovo srečanje za življenjsko delo, je igralka Slovenskega mladinskega gledališča Ljubljana Olga Kacjan. Strokovna žirija je za najboljšo uprizoritev izbrala Ponorelo lokomotivo v režiji Jerneja Lorencija in izvedbi SNG Drame Ljubljana. Podeljena je bila tudi nagrada Društva gledaliških kritikov in teatrologov Slovenije (DGKTS), ki je nagrado za najboljšo uprizoritev sezone 2012/2013 podelilo uprizoritvi 25.671 v izvedbi Prešernovega gledališča Kranj.

V nadaljevanju obrazložitve/utemeljitve strokovne žirije.

VELIKA NAGRADA FESTIVALA BORŠTNIKOVO SREČANJE ZA NAJBOLJŠO UPRIZORITEV

Stanisław Ignacy Witkiewicz: **PONORELA LOKOMOTIVA**, SNG Drama Ljubljana, rež. Jernej Lorenci
Uprizoritev *Ponorele lokomotive* predstavlja resen izziv – kako uprizoriti eksperimentalno, avantgardno dramo iz leta 1923, delo, temelječe na komaj določljivi doktrini »čiste forme«, ki ga avtor ni končal in ni bilo uprizorjeno v času njegovega življenja. Uprizoritev to »čisto formo« napolni z močnim glasbenim izrazom; grotesko preobrazi v predstavo – dvoboj tekmecev, kjer jam session postane hkrati bojno polje in prostor odpora. Vse to ustvarja premišljenost, konsistenco in čudovito zgrajeno dramatičnost uprizoritve. Doslednost, prepričljiva in natančna skupinska igra, pogumne rešitve v interpretaciji odnosov med liki in v postavitvi posameznih epizod, razgibana glasba ... so elementi, zaradi katerih je *Ponorela lokomotiva* izjemen ustvarjalni dosežek. V njem vsi gledališki elementi »igrajo« skupaj in tako v gledalcu puščajo močan, globok in pomemben pečat.

NAGRADA ZA REŽIJO

Mateja Koležnik za režijo uprizoritve JOHN GABRIEL BORKMAN v izvedbi Drame SNG Maribor

Mateja Koležnik je klasično dramsko besedilo zreducirala zgolj na najbolj bistveno. Enak postopek je uporabila tudi v režiji – besedilo, scenografijo, kostumografijo, rekvizite, mizansceno, igralske in režijske elemente je očistila vsega odvečnega. Vsak segment produkcije, od premične scenografije do filmskega kadriranja prizorov in izčiščene igre, izraža natančno premišljen režijski pristop, dodelan v vseh podrobnostih izvedbe. Tako zastavljena režija zgosti Ibsenovo dramo in osnovni problemi, ki jih avtor izpostavlja, pridobijo na moči in napetosti. Hkrati igralcem omogoča, da v podrobnostih in celoti skrajno prepričljivo interpretirajo dramske karakterje. Glasba, luč, scenografija, kostumografija in igra se stapljajo v strnjeno dramsko fresko zgrešenih in nesrečnih življenj, v tragedijo boleasnih človeških ambicij v svetu, ki mu dominirajo polmrak, sneg, zima in manko čustev.

ŠTIRI NAGRADE ZA IGRO

Nataša Barbara Gračner za vlogo Matere v uprizoritvi MATI v izvedbi SNG Drama Ljubljana

**DRAMA
OPERABALET
MARIBOR**

slovensko narodno gledališče maribor
slovene national theatre maribor
slovenska ulica 27, SI-2000 maribor, slovenija

T +386 2 250 62 27, +386 2 250 61 00
F +386 2 250 62 28
E borstnikovo@sng-mb.si
www.borstnikovo.si

Nataša Barbara Gračner je igralka minimalistične igre, ki zna na odru zgolj tiho sedeti in na videz ničesar početi, a to napravi s takšno notranjo silovitostjo, da je atmosfera ves čas naelektrena.

Preobrazbo neuke gospodinje Pelageje Vlasove v prvoborko revolucije sprva izpelje kot skoraj nezaveden akt, kot instinktivno dejanje matere, ki si želi le zaščititi sina in se ob tem ne sprašuje o ustroju sveta in tudi ne o svojih dejanjih. A v svoji tihi, skromni, zadržani drži je vseskozi tudi silovita, deluje kakor voda, ki počasi, neopazno, a zanesljivo spodjeda breg. Njena vse bolj rastoča moč in karizma izhajata iz trdnega prepričanja, da je svet treba in mogoče spremeniti. V njenem svetu ni prostora za dvom in tudi ne ironijo – zato igralka v trenutku največjega zanosa izstopi iz svoje vloge in preprosto odide.

Polona Juh za vlogo Ofelije v uprizoritvi HAMLET v izvedbi SNG Drama Ljubljana

Polona Juh je drugačna Ofelija, kot smo jih vajeni. Na začetku se res zdi le predmet manipulacije, lutka, s katero se trguje, deklica, ki stori tisto, kar ji naročijo. A interpretka za to zunanjo podobo postopoma razstre celovito osebnost. Njena Ofelija ima lastno stališče; ve, česa noče, zaveda se, da jo zlorabljajo, vendar zoper vnaprejšnjo določenost, zoper pozicijo, ki so ji jo namenili, ne more nič. Polona Juh črpa Ofelijino blaznost iz občutka determiniranosti, nepremakljivosti vloge, ki ji je namenjena, hkrati pa iz pretanjenega, občutljivega zaznavanja sveta in odnosov. Zato njena blaznost presega nivo poetičnosti in tragičnosti tega lika ter odpira vprašanja, ali lahko dobronamerni, čuteči, občutljivi ljudje s svojimi dejanji spremenijo vsaj lastne usode (ali pa se zgolj umaknejo sami vase ali v smrt), če ne že sveta, ali pa so resnične spremembe le v domeni brutalnih, brezobzirnih, pragmatičnih, manipulativnih posameznikov.

Nataša Matjašec Rošker za vlogo Gospodične Elle Renheim v uprizoritvi JOHN GABRIEL BORKMAN v izvedbi Drame SNG Maribor

Ella Nataše Matjašec Rošker je popolna podoba lomljivega, steklenega obupa. Od prvega trenutka je spotikajoča se senca, vselej tik pred tem, da jo bo odrski stroj dobesedno zmlél. Pretresljivo nam dokazuje, da je Ella edina, ki svoje izgube ni mogla niti za trenutek nadomestiti z nobeno drugo vrednoto ali zgolj iluzijo. Toda od trenutka gole resnice pred golo steno s »samoborcem« Borkmanom, ko se steklo boleče razbije, ga počasi sestavi v novo čisto obliko.

Igor Samobor za vlogo Johna Gabriela Borkmana v uprizoritvi JOHN GABRIEL BORKMAN v izvedbi Drame SNG Maribor

Ponovitev realnih razmerij iz časa nastanka Ibsenove drame, ki kličejo po vnovični identifikaciji, odpirajo interpretativni prostor med univerzalnim sporočilom drame in aktualnim trenutnim stanjem. Samobor je ta prostor odlično zapolnil. Po njegovi zaslugi smo dobili klinični portret osebe, ki v odsotnosti moralnih standardov in empatije ne more razumeti človeških razsežnosti tragedije – ne tiste, ki jo povzroča drugim, pa tudi ne lastne, ko se zgrne nadenj. Igor Samobor je res, kot je svoj izbor glavnega igralca utemeljila režiserka Mateja Koležnik, najboljši možni slovenski Borkman.

NAGRADA ZA MLADO IGRALKO/IGRALCA

Nagrada se podeljuje igralki ali igralcu do dopolnjenega 30. leta starosti.

Tina Gunzek za vlogo Dekleta v uprizoritvi VAJE ZA TESNOBO v izvedbi SSG Trst

Tina Gunzek je pri oblikovanju vloge preprostega vaškega dekleta pokazala izjemno igralsko občutljivost. Prepričljivo je izpeljala dramaturški lok osebe, ki prehodi dolgo pot od pretresljive družinske tragedije, vstopi v brutalni urbani svet prostitucije ter se končno vrne v (navidezno?) spokojnost podeželskega življenja.

Mlada igralka svoj dramski lik vseskozi obvladuje in dosledno razvija – navkljub tragičnim okoliščinam, ki zaznamujejo njeno življenje, vztrajno, že kar trmasto išče srečo in si prizadeva za boljše življenje. Brez velikih gest, spretno se izogibajoč vsaki patetiki in igralskemu pretiravanju (ki ga ta lik ponuja »na prvo žogo«), Tina Gunzek kaže igralsko dozorelost in sposobnost preobrazbe; z njima pritegne gledalčevo pozornost in zgradi umetniško polnokrvno igralsko kreacijo.

NAGRADA ZA SCENOGRAFIJO

Numen in Ivana Radenović za scenografiji v uprizoritvah ČRNA ŽIVAL ŽALOST v izvedbi Mestnega gledališča ljubljanskega in MOJSTER IN MARGARETA v izvedbi Drame SNG Maribor

Prizor, v katerem se v *Črni živali žalosti* čisti, deviški in nematerialni gozd spreobrbe v ogenj destrukcije, je coup-de theatre, ki se zapiše v spomin kot čisti primer odrske magije. Vse je samo metafora in vendarle skoraj resničnost.

Enostavna in inventivna scenografija v *Mojstru in Margareti* diskretno citira ruski konstruktivizem, hkrati pa ostaja uporaben, sugestiven, neopazen stroj za številne epizode te epske uprizoritve.

To je nagrada za subtilnost in ustreznost scenskih rešitev ob dveh povsem različnih izzivih in poetikah.

NAGRADA ZA GLASBO

Branko Rožman za glasbo v uprizoritvi PONORELA LOKOMOTIVA v izvedbi SNG Drama Ljubljana

V letošnjem tekmovalnem programu je glasba poudarjeno soblikovala uprizoritve, glasba Branka Rožmana v *Ponoreli lokomotivi* pa je prerasla v vlogo protagonista, ki celostno nosi uprizoritev. V njeni konceptualni zasnovi je vloga skladatelja enakovredna vlogi režiserja.

Dva klavirja namesto mašinerije lokomotive napovedujeta koncert. V živo krmiljene klavirske tipke diktirajo smrtonosno hitrost vlaka in bitje srca potnikov. Nosilna igralka sta hkrati tudi protagonista-glasbenika, ki se izmenjujeta v vlogah dirigenta, instrumentalista in pevca; prav glasba je tista, ki tudi vse ostale igralce preobrazi v suverene muzikalne stroje oziroma determinira njihovo gibanje in samo dejanje igre.

Performans glasbe, ki se po logiki nepredvidljivosti stopnjuje v ponoreli jam session, oblikuje prvovrstni gledališki dogodek, ki v svoj vratolomni ritem nebrzdano vsrka tudi gledalce.

NAGRADA ZA UMETNIŠKO VODSTVO

Marinka Poštrak za umetniško vodstvo uprizoritve 25.671 v izvedbi Prešernovega gledališča Kranj

Umetniško vodstvo je avtonomni, a pogosto prezrt element umetnosti, prapočelo vsake uprizoritve, v primeru uprizoritve 25.671 pogumno in družbeno ozaveščeno ter angažirano dejanje, tako v izbiri osnovne teme uprizoritve (ki »piči« v srž družbenih dogajanj) kot v izbiri režiserja in avtorske ekipe ter drznosti v pristopu.

Marinka Poštrak – in z njo vse Prešernovo gledališče Kranj – je bila pripravljena tvegati, čeprav je vedela, da iz spoja vseh navedenih elementov (teme, ustvarjalcev, sprti nastajajočega besedila) lahko nastane le provokativna in kontradiktorna uprizoritev, ki bo ostro zarezala v slovensko družbeno in politično

stvarnost, hkrati pa močno odmevala v umetniških krogih oziroma razpirala vprašanja o manipulaciji, odnosu med igralčevo zasebnostjo in vlogo ter vzbujala nelagodje v gledalcu. Uprizoritev 25.671 je logično nadaljevanje dolgoletne premišljene repertoarne politike.

NAGRADA ZA PREVOD

Srečko Fišer za prevod HAMLETA Williama Shakespeara v izvedbi SNG Drama Ljubljana

Srečko Fišer ni le vrhunski prevajalec in dober poznavalec Shakespeara, temveč tudi izkušen in občutljiv gledališki praktik; ve, kako bodo verzificirane besede govorljive na odru in kako bodo zvenele v ušesu gledalca.

Hamlet v njegovem prevodu deluje kot povsem današnje besedilo, ki raste iz sodobne pesniške izkušnje ter formo prilagaja vsebini in vseskozi izhaja iz nje. Jezik prevoda je ves čas jedrnat, prizemljen, današnjemu bralcu razumljiv in blizu, ob tem pa prevajalec ostaja zvest Shakespearu. Gledalcu omogoča, da tako rekoč instinktivno, preko podob, ki jih v njem budi izgovorjena beseda, zlahka razvozlava bogate besedne igre in metafore.

In čeprav v nas še vedno odmevajo starejši prevodi *Hamleta*, se nam je v zavest s svojo preprostostjo, jasnostjo in neposrednostjo že zasidral stavek »Svet se maje, jaz pa rojen, da mu ravnam tečaje.«

NAGRADA PO PRESOJI ŽIRIJE

Nagrada za kolektivno stvaritev uprizoritve VAJE ZA TESNOBO v izvedbi SSG Trst

Vaje za tesnobo pričajo o izjemni umetniški usklajenosti vseh elementov uprizoritve. Od izbora dramske predloge, ki govori o brezobzirnosti neoliberalnega kapitalizma (v njem se izgubi pomen posameznika, saj ta postane le igračka v igri pridobivanja dobička), preko režijskega postopka, ki postopoma zgoščuje problematiko in jo vse bolj dinamično interpretira, pa do dovršene ansambelske igre – je ta projekt zgled dobro premišljenega gledališča. Vsi odrski elementi so koherentno vključeni v uprizoritev. Celoten menjave scenografije, predvidene v fragmentarni dramaturgiji besedila, v *Vajah za tesnobo* postanejo del igralske in umetniške interpretacije. Razgibana, odrsko dosledna in koherentna uprizoritev je primer kvalitetnega sodobnega teatra. V njem vsaka podrobnost postane del skupne umetniške stvaritve, ki prerašča v domišljeno in inovativno izvedeno uprizoritev.

POROČILO STROKOVNE ŽIRIJE

Tekmovalni program 48. Festivala Borštnikovo srečanje po izboru selektorja Primoža Jesenka kaže širok spekter uprizoritvenih estetik. V njih se avtorski koncepti suvereno soočajo z raznovrstnimi dramskimi predlogami v razponu od klasičnih do sodobnih dram, vključno s priredbami, dramtizacijami in besedilom, nastalim v procesu vaj. Pomenljiva je zastopanost del iz obdobja zgodovinskih avantgard iz prve polovice 20. stoletja. Uprizoritve so zasnovali režiserji srednje generacije in le en predstavnik najmlajših režiserjev. V tekmovalnem programu so visoko zastopane stvaritve, ki revitalizirajo temeljno značilnost gledališča kot kolektivnega ustvarjalnega dejanja in sporočajo o moči skupnega ustvarjanja v sodobnem svetu. Opaziti je močan poudarek na kolektivni – ansambelski igri in dominantno vlogo glasbe, ki prerašča v dejavnega protagonista uprizorjenega sveta.

Od desetih tekmovalnih predstav jih je šest nastalo v produkciji narodnih gledališč, tri v mestnih gledališčih in ena v produkciji nevladnega sektorja. Žirija se pridružuje selektorjevemu opozorilu o skrb zbujajočih produkcijskih pogojih, ki so v zadnjih nekaj letih močno načeli vzpostavljeno infrastrukturo slovenskega gledališča in še zlasti drastično posegli v produkcijo nevladnega sektorja.

Ugotavljamo, da sodobno slovensko gledališče z repertoarno izbiro korespondira z brezobzirnostjo sveta, v katerem živimo. "V svetu, ki se maje", kot bi dejal veliki elizabetinski dramatik, pa bi bilo zaželeno, da gledališče v večji meri opravlja vlogo medija, ki "mu ravna tečaje".

Strokovna žirija :

- publicist, dramaturg in teatrolog Jasen Boko,
- dramaturg, prevajalec in teatrolog Tomasz Kubikowski,
- dramaturginja in kustosinja Tea Rogelj,
- publicistka in gledališka kritičarka Petra Vidali in
- gledališka teoretičarka in kritičarka Barbara Orel, predsednica.

NAGRADA DRUŠTVA GLEDALIŠKIH KRITIKOV SLOVENIJE

Nagrado Društva gledaliških kritikov in teatrologov Slovenije za najboljšo uprizoritev pretekle sezone prejme avtorski projekt 25.671 v režiji **Oliverja Frlića** in produkciji Prešernovega gledališča Kranj.

Avtorski projekt 25.671 je predstava, ki gledalca sooči s stvarnostjo tako ostro in kruto, kakor zmore biti ostra in kruta le resničnost sama. S pretehtanim naborom raznovrstnih uprizoritvenih postopkov, premišljenih že do skoraj manipulativnih razsežnosti, kolažira dokumentarnost z igranimi prizori in osebno intimo nastopajočih z okruški širše duhovne freske obstoječe družbe; pri tem od vseh prisotnih z neusmiljeno neposrednostjo zahteva preizpraševanje svoje vesti, a jim obenem odstira že pozabljeno možnost katarze.

BORŠTNIKOV PRSTAN

Olga Kacjan, igralka Slovenskega mladinskega gledališča Ljubljana

Utemeljitev nagrade

Te dni, to sezono in še katero od prihodnjih bo Olga Kacjan Gospa. Gospa v Genetovih *Služkinjah*. Kot je bila pred davnimi leti slepa deklica Katica v filmu *Povest o dobrih ljudeh*. Med deklico in Gospo so minila desetletja, življenje in svet sta se spremenila. Spreminjalo in spremenilo se je tudi gledališče, ki je zmerom, želeli ali ne, odziv na zahteve časa. Olga Kacjan se je poročila z umetnostjo, z gledališko umetnostjo, ki je tako odrska prevara kot resnica našega bivanja pod brezbriznimi in hladnimi zvezdami. Dar gledališke norosti je odmerjen le redkim. Nekdo bi morda dejal srečnežem, a sreča umetnika je tudi in predvsem v odpovedovanju, odrekanju, dvomih in celo bolečini.

Po končanem študiju igre na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani je dobro desetletje preživela kot svobodna umetnica, kot se je temu tedaj reklo. Nato se je za krajši čas zaposlila v Drami SNG Maribor in se v začetku devetdesetih udomila v Slovenskem mladinskem gledališču v Ljubljani. Večino

svoje igralske kariere je preživela in ustvarila v tej, za slovenski in mednarodni prostor izjemni gledališki družini, katere posebnost je v tem, da se od nekdanj utemeljuje v kolektivnem. To lahko za individualno kariero pomeni nekakšno oviro ali vsaj omembe vredno okoliščino. A dejstvo, da je Olga Kacjan v takem konceptualnem okolju in taka osebnost, kakršna je, skromna in nevsiljiva, dosegla takó izjemne umetniške dosežke v gledališču in na filmu, govori o velikem talentu in izjemni igralski predanosti.

Olga Kacjan je igralka, ki je v gledališče in na njegov oder stopila pripravljena na drzne izzive in velika tveganja. Zato se je tudi odločala za sodelovanje v najprelomnejših trenutkih slovenskega in tudi nekdanjega jugoslovanskega gledališča. Z najprodornejšimi, predvsem pa vizionarskimi režiserji tistega časa je sodelovala in ustvarjala v netipičnih delovnih pogojih s tveganimi ali nepredvidenimi izidi. Marsikatera igralka bi se takim izzivom raje odpovedala, Olga se je drzno pognala v deroče valove. Aktivno je bila vpeta v rojevanje novega sveta, kakršnega je v gledališču Scipion Nasice in v Kozmokinetičnem gledališču Rdeči pilot tedaj snoval mladi Dragan Živadinov: igrala je denimo v kulturni predstavi *Krst pod Triglavom* pa v baletnem observatoriju FIAT in dramskem observatoriju ZENIT. V skupini KPGT, ki je združevala igralce in gledališke umetnike z vseh koncev tedanje Jugoslavije, je delala z režiserjem Ljubišo Ristićem. S Svetinovo *Šeherezado* v režiji Tomaža Pandurja in produkciji Slovenskega mladinskega gledališča pa je prepotovala domala ves svet. Sodelovanje z režiserskimi imeni, kakršna so poleg omenjenih še Dušan Jovanović, Martin Kušej, Paolo Magelli, Eduard Miler, pove dovolj, saj so to umetniki, ki so ustvarjali zgodovino sodobnega, ne le slovenskega in jugoslovanskega, ampak tudi evropskega gledališča. Preigrala je večino velikih ženskih vlog od Irine, Alice, Lulu in Jacinte do Gertrude, Nausíkae, Agate Schwarzkobler in Jokaste. V pretekli sezoni smo jo občudovali kot pevko Marijo v Tauferjevi trilogiji *Portreti*, v zadnji sezoni pa je Gospa.

Videti le eno od njenih predstav je pomenilo doživeti gledališče v njegovi esencialni in eksistencialni podobi; kajti Olga Kacjan je darovala samo sebe na način, kot o darovanju govorijo prastari obredi, npr. grešnega kozla, na katerega se odložijo grehi ljudi in je nato izgnan v puštinjo, ljudje pa so očiščeni svojih pregreh. Igralka je morala vzeti nase vsa pričakovanja, vgrajena v nastajanje predstave, in nato, ko se je zastor dvignil in je slepeča luč osvetlila njeno postavo, je njen lik, naslednji dve uri prepuščen dramaturškemu mehanizmu, interakciji z igralskimi kolegicami in kolegi, moral vse do konca ohraniti svojo nedolžnost in čistost.

Tudi njen filmski opus je zavidanja vreden: začela je kot Katica v Štigličevi *Povesti o dobrih ljudeh*, bila nepozabno sanjska kot Kristina v *Splavu meduze* Karpa Godine, igrala je v Klopčičevi *Dediščini* pa v *Igmanskem maršu* in številnih drugih filmih, tudi v *Železnem križu* znamenitega ameriškega režiserja Sama Peckinpaha.

Njeni bogati igralski karieri primerno dolg je tudi izjemen seznam nagrad, s katerimi je gledališka in filmska stroka počastila njene stvaritve; tri Borštnikove nagrade, zlati lovorjev venec, srebrna arena, zlata ptica in številne druge – do lanskoletne Župančičeve nagrade za življenjsko delo.

Vsi, ki smo imeli srečo, da smo lahko spremljali Olgo Kacjan na njeni umetniški poti, smo vedno znova spoznavali, da je pred nami vélika umetnica. A hkrati razumevajoče in odpuščajoče bitje, ki je, tudi ko je stopila z odra v prozaično vsakdanjost, izžarevala neko posebno, pritajeno, skorajda skrivnostno lepoto; kot da bi se v njej naselila magija gledališkega ustvarjanja.

Zato lahko rečemo, da je Olga Kacjan kot daljni komet: zasije v polni svetlobi in izgine. Pravzaprav se le umakne, utihne, se pritaji, da bi se znova vrnila in znova zasijala. In tako že skoraj štirideset let. Je posebna igralka; nikdar ni v prvih bojnih vrstah, nikdar na naslovnica, zdi se skoraj odsotna, biva v senci; o njej se ne govori veliko, zdi se, da sama tako hoče, o njej se ne piše pogosto, zdi se, da se je sama tako odločila, saj Olga Kacjan ne potrebuje govorjenja in pisanja o sebi, ne želi biti v središču pozornosti ne na naslovnica, ni ji mar za tisto zgoraj, ne za vseprisotno, ne za stalno prisotno. Olga Kacjan zasije in se umakne. In tako v nedogled.

Prav zaradi tega, zaradi te posebne, neponovljive igralske in človeške pojavnosti in držé, slovenska kulturna in strokovna gledališka javnost prepoznava njeno izjemnost in ji – Gospe – podeljuje najvišje priznanje, Borštnikov prstan.

Žirija za podelitev Borštnikovega prstana:

- *dramska igralka Silva Čušin,*
- *gledališka režiserja in pedagoga Jernej Lorenci in Dušan Mlakar,*
- *pesnik, dramatik, esejist in prevajalec Ivo Svetina, predsednik žirije*
- *ter umetniška direktorica FBS Alja Predan.*

Dodatne informacije:

Daša Šprinčnik, odnosi z javnostmi

031 342 178